

O Sultan-ı ezel ve ebed, sana senden yakındır. Sen, ondan nihayetsiz uzaksın.

Üçüncü Şuâ

Ey haddinden tecavüz etmiş nefs-i pür-vesvas! **Diyorsun ki:**

بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ ۞ مَا مِنْ دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ۞ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ

gibi âyetler, nihayet derecede kurbiyet-i İlahiyeyi gösteriyor.

وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ۞ تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ

ve hadîste vârid olan “Cenab-ı Hak, yetmiş bin hicab arkasındadır.” ve mi’rac gibi hakikatler, nihayet derecede bu’diyetimizi gösteriyor. Şu sırr-ı gamızı fehme takrib edecek bir izah isterim.

Elcevap: Öyle ise dinle:

Evvela, Birinci Şuâ’nın âhirinde demiştik: Nasıl ki güneş, kayıtsız nuruyla ve maddesiz aksi cihetiyle sana, senin ruhun penceresi ve onun âyinesi olan göz bebeğinden daha yakın olduğu halde; sen, mukayyed ve maddede mahpus olduğun için ondan gayet uzaksın. Onun yalnız bir kısım akisleriyle, gölgeleriyle temas edebilirsin ve bir nevi cilveleriyle ve cüz’î tecellileriyle görüşebilirsin ve bir sınıf sıfatları hükmünde olan elvanlarına ve bir taife isimleri hükmünde olan şuâlarına ve mazharlarına yanaşabilirsin.

Eğer, güneşin mertebe-i aslîsine yanaşmak ve bizzat doğrudan doğruya güneşin zatı ile görüşmek istersen o vakit pek çok kayıtlardan tecerrüd etmeliğin ve pek çok meratib-i külliyetten geçmeliğin lâzım gelir. Âdetâ sen, manen tecerrüd cihetiyle küre-i arz kadar büyüyüp, hava gibi ruhen inbisat edip ve kamer kadar yükselip, bedir gibi mukabil geldikten sonra bizzat perdesiz onunla görüşüp bir derece yanaşmak dava edebilirsin.

Öyle de o Celil-i pür-kemal, o Cemil-i bîmisal, o Vâcibü’l-vücut, o Mûcid-i külli mevcud, o Şems-i sermed, o Sultan-ı ezel ve ebed, sana senden yakındır. Sen, ondan nihayetsiz uzaksın. Kuvvetin varsa temsildeki dekaiki tatbik et.

Sâniyen: Mesela **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى** bir padişahın çok isimleri içinde “kumandan” ismi çok mütedâhil dairelerde tezahür eder. Serasker daire-i külliyesinden tut, müşiriyet ve ferikiyet, tâ yüzbaşı tâ onbaşıya kadar geniş ve dar, küllî ve cüz’î dairelerde de zuhur ve tecellisi vardır. Şimdi bir nefer, hizmet-i askeriyesinde onbaşı makamında tezahür eden cüz’î kumandanlık noktasını merci tutar, kumandan-ı a’zamına şu cüz’î cilve-i ismiyle temas eder ve münasebettar olur. Eğer asıl ismiyle temas etmek, ona o unvan ile görüşmek istese

onbaşılıktan tâ serasker mertebe-i külliyesine çıkmak lâzım gelir.

Demek padişah, o nefere ismiyle, hükmüyle, kanunuyla ve ilmiyle, telefonuyla ve tedbiriyle ve eğer o padişah, evliya-i ebdaliyeden nurani olsa bizzat huzuruyla gayet yakındır. Hiçbir şey mani olup hâil olamaz. Halbuki o nefer gayet uzaktır. Binler mertebeler hâil, binler hicablar fâsıldır. Fakat bazen merhamet eder, hilaf-ı âdet bir neferi huzuruna alır, lütfuna mazhar eder.

Öyle de “Emr-i kün feyekûn”e mâlik, güneşler ve yıldızlar emirber neferi hükmünde olan Zat-ı Zülcelal, her şeye her şeyden daha ziyade yakın olduğu halde, her şey ondan nihayetsiz uzaktır. Onun huzur-u kibriyasına perdesiz girmek istenirse zulmanî ve nurani, yani maddî ve ekvanî ve esmaî ve sıfâtî yetmiş binler hicabdan geçmek, her ismin binler hususi ve küllî derecat-ı tecellisinden çıkmak, gayet yüksek tabakat-ı sıfâtında mürur edip tâ ism-i a’zamına mazhar olan arş-ı a’zamına urûc etmek; eğer cezb ve lütuf olmazsa binler seneler çalışmak ve sülûk etmek lâzım gelir.

Mesela sen, ona Hâlık ismiyle yanaşmak istersen; senin hâlıkın hususiyetiyle, sonra bütün insanların hâlıkı cihetiyle, sonra bütün zîhayatların hâlıkı unvanıyla, sonra bütün mevcudatın hâlıkı ismiyle münasebettarlık lâzım gelir. Yoksa zıllde kalırsın, yalnız cüz’î bir cilveyi bulursun.

Bir ihtar: Temsildeki padişah, aczi için kumandanlık isminin meratibinde müşir ve ferik gibi vasıtalar koymuştur. Fakat بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ olan Kadîr-i Mutlak, vasıtalardan müstağnidir. Vasıtalar, sırf zahirîdirler; perde-i izzet ve azamettirler. Ubudiyet ve hayret ve acz ve iftikar içinde saltanat-ı rububiyetine dellâldırlar, temaşagerdirler. Muîni değiller, şerik-i saltanat-ı rububiyet olamazlar.